

Alexander H. Bos

Sosiale initiativer

-Indre og ytre hindringer på veien fra idé til virkelighet.

Oversatt fra dansk utgave:
Sociale initiativer (Kent Poulsen)
av Kjell Helge Johansen

FORORD av Hans Brodal.

Mer enn noen gang før venter samfunnet på fornyelse. Symptomer som arbeidsløshet, inflasjon og voksende statsgjeld forsterker hverandre, og hvis vi ikke utvikler nye idéer og initiativkraft, vil det føre til katastrofe. Vi leser daglig i avisene om ulike bestrebelser for å få gang i investeringene og å få bukt med arbeidsløsheten. For det meste regner man med at egoismen er menneskets eneste drivkraft, eller at samfunnet må løse problemene for oss. Men vi merker også en annen tendens; nemlig at enkelte mennesker og grupper tross store vanskeligheter tar nye initiativer innenfor pedagogikk, pleie, kunst, landbruk, handel og produksjon m. m. Der er drivkraften ikke egoisme, men istedet en overbevisning om at noe må utrettes, noe som krever både mot og offervilje av de som gir seg i kast med oppgaven. Som eksempel vil jeg nevne:

biodynamisk landbruk, Steiner-skoler, nye ukonvensjonelle måter å pleie psykisk hemmede mennesker på. Men jeg har også møtt samme innstilling i store etablerte organisasjoner, både private og offentlige, hvor enkelte mennesker går mot strømmen, og tar sosiale initiativer for å skape bedre arbeidsforhold, meningsfylt produksjon o.l.

Det karakteristiske for slike innsatser, er alltid at det finnes mennesker med vilje til å arbeide ut fra sin overbevisning om hva som må gjøres, uten tanke på belønning eller fremgang.

Det er som om sosiale initiativer møter meget stor motstand, nettopp fordi de ikke tar utgangspunkt i egoismen. Denne boken er skrevet som hjelp til de mennesker som står midt i slike sosiale initiativer, eller de som forbereder seg på å gi seg i kast med en livsoppgave.

Alexander Bos har i 4 år arbeidet i Nederlands Pedagogiske institutt (NPI) som rådgiver i forandringsprosesser i organisasjoner. Han er en av grunnleggerne i Triodosbanken i Holland, et bankinitiativ som har vakt stor oppmerksomhet på grunn av at man der har utviklet et nytt og bevisst forhold til penger og kapital. Han har således stor erfaring i hvilke farer som ligger på lur når man starter nye sosiale initiativer. Han snakker om drager. Han avslører dragene, og viser hvordan vi skal møte dem, og at vi i dette møte kan få krefter til å utvikle våre initiativer fra "spedbarn" til livskraftige "voksne".

For at et sosialt initiativ skal utvikles i det ytre, må de mennesker som står bak det, gå en indre utviklingsvei. Det innebærer å møte og forvandle dragene.

Gøteborg, 18. april 1982.

Hans Brodal

(Skandinavisk medarbeider i NPI - assosiasjonen for sosial utvikling)

FØRSTE FOREDRAG.

Det sosiale spørsmål trenger seg stadig mer på. Det krever innsats, og det finnes mange ulike måter å virkeliggjøre denne innsatsen på. Men hvordan man enn ser på det, vil utgangspunktet alltid være et initiativ fra mennesker. Positive utviklingsprosesser skjer ikke av seg selv. De faller ikke som regn fra himmelen, men krever mennesker som helt konkret gjør sin vilje gjeldende. Det er dette som menes med begrepet "sosialt initiativ". Jeg skal i dag snakke litt om hvordan man tar hånd om slike sosiale initiativer.

La oss først se nærmere på dette uttrykk: "**sosiale initiativer**". Det finnes en

merkelig motsetning i uttrykket. Når vi snakker om initiativ, så tenker vi jo ikke på en tilfeldig adferd eller en enkelt handling, men vi tenker på noe som kommer fra menneskets indre. Vi bruker kanskje disse ordene alt for ofte, og dermed kommer de til å tape verdi, men et virkelig initiativ inneholder nesten noe hellig. Man har følelsen av at det som bringes ut med den personlige viljen, tilhører ens eget vesen. Man føler seg selv alltid helt personlig forbundet med et slikt initiativ, og derfor føler man seg også så personlig angrepet når et slikt initiativ kritiseres eller avvises.

Hvis vi nå ser på ordet “sosial”, så antyder vi noe som nettopp innebærer en handling som noen andre har forårsaket. Det sosiale er alltid altruistisk, og det har andres beste som mål og krever uselviskhet. Se nå på begge disse ordene sammen: et **sosialt initiativ**. Noe som kommer fra mitt indre vesen, og som på den andre siden er innrettet på andre mennesker. Ofte har man fornemmelsen: hvis jeg virkelig gjør hva jeg vil, så øver jeg vold mot andre mennesker. Og når jeg lar mine handlinger bestemmes av hva andre vil, så må jeg glemme meg selv. Hvordan harmonerer det at en handling som virkelig har en initiativkarakter, springer ut fra jeget, og allikevel er helt inn-rettet på hva andre mennesker behøver?

Forklaringen på denne motsetningen ligger til dels i frihetens kvalitet. Hvis man lar seg lede av sitt lavere jeg, av sine begjær, så er man ufri. Hvis man lar seg lede utenfra, er man også ufri. I et sant sosialt initiativ utvikles begge disse ufriheter til frihet. Man ledes helt både innenfra og utenfra. Jeg tror at mange sosiale initiativer ødelegges nettopp fordi man ikke får denne frihet; den utvikles utelukkende i konfrontasjon med motstandskreftene.

Om disse motstandskrefter kunne jeg tenke meg å bruke et bilde. Hvis man har et initiativ i tankene, eller hvis man kan merke sin vilje gløde for et initiativ, så kan man virkelig oppleve det som om man gikk svanger med et barn: noe inne i meg vil at jeg skal føde det. Når initiativet deretter kommer igang, har man en følelse av at det ennå er et meget lite spedbarn, og at dette initiativbarnet trues fra alle sider. Dette bilde finner vi i en kosmisk dimensjon i Johannes Åpenbaring, siste del. Der finner vi denne storslåtte imaginasjonen: Kvinnen som skal føde et barn, og dragen som står parat til å oppsluke det.

Jeg skal i dag og i morgen beskrive en hel dragefamilie her, for det er lærerikt å betrakte denne familien. Man bør gjøre det med en positiv grunninnstilling, for selv om dragene er onde, behøver vi dem som motstandskrefter. I kampen mot dem, utvikles de kreftene som gjør initiativet bærekraftig.

Jeg øser her ut av en erfaringskilde som jeg viste til da jeg snakket om bankinitiativer. Dette bankinitiativet har en historie på ca. 10 år. På disse 10 årene har bankgruppen hatt mulighet for å hjelpe de mest ulike grupper med sine initiativer. De fikk ikke bare råd om hvordan de kunne skaffe den nødvendige kapital, men også om de riktige juridiske formene og hvordan man overfører initiativer fra det åndelige idéliv til det jordiske. Til denne aktivitet fant bankgruppen navnet Triodos. Det betyr “tregrenet vei”. Det greske ord hodos

betyr vei, tri er tre.

Fødselen til et initiativ går alltid tre veier som kommer til uttrykk i tre spørsmål:

-Er initiativet åndelig sunt ? Hvor har det sine kilder? Hvilke idéer ligger bak det?

-For det andre, er initiativet sosialt sunt? Hvilke menneskelige relasjoner har det, og i hvilke juridiske former gir det seg uttrykk?

-Og for det tredje, er det økonomisk sunt? Det vil si, er det et spørsmål om reelle problemer, og på hvilken måte får det sine materielle midler?

Denne Triodos-gruppen har gitt meg mulighet til å følge mer enn hundre initiativer i sin utvikling. De mest ulike personer og grupper som ville starte noe, kom i kontakt med vår gruppe. Enten ville de starte en barnehage eller et tidsskrift, åpne en liten butikk, innrette et forsknings-laboratorium, eller bygge en leketøysfabrikk osv. Av disse erfaringene har vi sett hvor mange drager det er som truer disse nyfødte initiativene.

Jeg vil nå gjøre dere kjent med denne dragefamilien. Først i en fullstendig tilfeldig rekkefølge. Senere kan vi se om det er mulig å oppdage en struktur bak det hele. Jeg vet heller ikke om alle drager er like nærværende andre steder som i Holland, kanskje har dere helt andre.

1. SUBSIDIERINGSDRAGEN

Med subsidieringsdragen mener jeg følgende: alle som har levet med et initiativ, vet at man meget snart kommer i en situasjon hvor man lider av pengemangel. Man skal ha penger til det nye bygget eller til å distribuere tidsskriftet i et stort opplag osv.

I slike situasjoner kommer det øyeblikk hvor man drømmer om en kjempearv. Man sitter sammen i initiativgruppen og svette fordi man ikke har penger. Hvor i allverden skal vi få pengene fra? Akk, hvis nå bare tante Claudia døde. Eller hvis det plutselig ble innført tilskudd fra staten, eller hvis en av oss vant i lotteriet. Slike tanker er en uhørt forførelse. For hva skjer hvis tante Claudia virkelig dør ? Ja så ligger det kanskje en million på bordet. Dvs. at initiativet nå har mulighet for å inkarnere, for med disse penger kan en idé virkeliggjøres. Man kan nå bygge en flott barnehage, eller man kan trykke de første nummer av tidsskriftet i en pen utførelse med flott offsettrykk i tre farger, og dele det ut overalt. Men dessverre kommer det øyeblikket hvor pengekassen er tom. Og så melder spørsmålet seg om dette initiativet virkelig er ønsket av omgivelsene. For først da kan det få en kontinuitet.

Min oppfatning er følgende: Ledemotivet hos alle drager er å motarbeide initiativets forhold til omverdenen. Hvis nå tanten ikke dør eller tilskuddene ikke kommer, hva er så alternativet? Alternativet er et møysomt arbeid for å få

penger. Det betyr at initiativgruppen må henvende seg til hundrevis av mennesker, ikke bare for å tigge, men også for med begeistring å snakke om initiativet. Hvilke nye realiteter oppstår gjennom dette? På den ene siden er initiativgruppen tvunget til å snakke med andre mennesker om sitt initiativ. Gruppen har kanskje bare fortalt om initiativet i sine egne kretser. Der er det ikke vanskelig å bli forstått. Nå må man redegjøre for initiativet på en slik måte at de personer som er kontaktet blir interesserte. Det viser seg kanskje at medlemmene av initiativgruppen oppdager at det faktisk finnes mange ulike meninger om initiativet. Når man er to som sammen henvender seg til en annen person for å be om et bidrag, så hører den ene hvordan den andre snakker om initiativet. Dette kan etterhånden kaste lys over mange problemstillinger. Og gjennom det kan uklarheter innenfor gruppen elimineres. På den andre siden skapes det gjennom gavepenger et varmt hylle omkring initiativet. For gavepenger er varme penger. Skattepenger er kalde. Såkalte gaver fra staten er anonyme og kalde. Man behøver ikke å avvise dem, men man må være bevisst hvilken betydning slike varme gavepenger har. Vi vet jo hvor mye spedbarn behøver beskyttende varme. Gjennom personlige kontakter for å skaffe gavepenger, blir man altså klar over hvorvidt initiativet er ønsket. - Feilberegninger kan også forekomme. Man gir seg entusiastisk i kast med å samle inn gavepenger. Etter en uke møtes vennene igjen, alle like lange i ansiktet: ikke én har interessert seg for initiativet. Dette er også en mulighet. Hold øye med subsidieringsdragen.

2. FJERNSTYRINGSDRAGEN

Der finnes mennesker som har veldig gode idéer og fantastiske prosjekter i hodet. Disse er kanskje også helt berettiget. Verden venter på dem, men dessverre har idéutklekkerene ikke tid til selv å virkeliggjøre dem. De er beskjeftiget med andre ting, og etterlyser nå folk som kan realisere idéene deres. Det er i og for seg ikke noe som forhindrer at mennesker lar seg rive med av andres idéer. Men den som hadde den opprinnelige idéen, bør ikke ha monopol på den. Hvis en gruppe virkelig vil videreutvikle idéen når han selv ikke har tid til å virkeliggjøre den, må de ha frihet til å arbeide videre med idéen på sin måte. Jeg har et konkret eksempel på et initiativ hvor en person hadde en lysende idé om et terapisenter for narkomane. Denne personen hadde gjort en gruppe interessert i å starte noe i denne retningen, men han selv deltok bare på avstand i arbeidet. Han var noen ganger med og andre ganger utenfor. Det førte til store problemer når gruppen utviklet arbeidet i en retning han ikke likte. Og ettersom denne personen ikke hadde konkret erfaring med hva som skjer når man virkelig arbeider praktisk med en idé, så kunne han bare delta utenfra med selve idéen. I en senere fase av en idé er det meget sannsynlig at det oppstår en bestemt arbeidsfordeling mellom en gruppe som er bærere av idéen, og en gruppe som mer egner seg til det praktiske. Men risikoen for at den fjernstyrte dragen dukker opp igjen, finnes stadig.

Da Rudolf Steiner grunnla den første Steinerskole i Stuttgart, snakket han om selvstyre: lærerne skal i felles-skap forestå ledelsen av skolen. Noen kan i perioder få fri ved at de gir færre undervisningstimer og dermed får flere timer til administrasjon. Men det må absolutt ikke forekomme administrasjonsspesialister som ikke lenger har en erfaring i arbeidet med barna i den pedagogiske virksomheten, og sitter ved sine skrivebord og administrerer skolen. Også dette er fjernstyring.

3. ORGANISASJONSDRAGEN

Denne dragen har vi i Holland frem for alt lært å kjenne hos våre naboer i øst, hos vesttyskerne. Der kunne vi oppleve at en gruppe var igang med de aller første forberedelser til et initiativ. Allerede da, hadde de grunnlagt en forening med et styre med utførlige vedtekter og med en rådgivende komite osv. Selv grunnrissene til vedtektene i en støttekrets var ferdige, likedan en detaljert oppgavefordeling mellom de ledende personer. En detaljert plan for de neste fem år, og beslutningsprosedyrene var også utarbeidet. Jeg overdriver her helt bevisst, så De kan se dragen tydelig. Dette er nemlig et eksempel på mennesker som har for lite tiltro til livet. Livet skaper sine egne former, og en levende utvikling kommer litt etter litt til å vise hvilke former som er nødvendige. Men disse menneskene har så begrenset tillit til livet at de skaper former før livet overhodet er begynt: juridiske regler, nøyaktige oppgavefordelinger, prosedyrer osv. Alt dette er former, og formene skal jo stå i livets tjeneste. Men nå man ikke har tillit til livet, så skaper man formene før livet finnes. Spørsmålet er nå: Kan livet fortsette i disse formene? Har dette initiativet bevegelsesfrihet for sitt liv? Eller er disse initiativstrømmene kanaliserte allerede fra begynnelsen? Samme dragen eller kanskje en meget nær slektning, er den dragen hvor mennesker arbeider utelukkende etter en modell. Jeg husker en vennekrets i Amsterdam som ville åpne en kafé i sammenheng med en liten butikk og et lite samlingslokale. De var begeistret over idéen om tregreningen. De sa: Vi vil innføre tregrening her. Butikken er næringslivet og kafeen hvor man møtes i ro og mak, er det sosiale liv, og i møtelokalet hvor foredragene holdes, er det åndelige liv. Næringslivets overskudd skal finansiere det kulturelle liv. Det var fantastisk, de hadde uttenkt det hele i modellform. Siden ble denne modellen virkelighet. Det oppstod enorme problemer mellom de menneskene som ville være med i prosjektet. De opplevde en dogmatikk ovenfra, som ikke tillot en fri utvikling. Denne dragen må man kalle modelldragen; en nær slektning til organisasjonsdragen. Begge har det til felles at noe utformes på forhånd, slik at livet ikke kan utvikle seg fritt.

4. SPLITTELSESDRAGEN

Denne dragen møtte jeg i forbindelse med ulike initiativer i Holland, hvor ulike

åndelige strømninger møttes i en gruppe. Jeg vil ta utgangspunkt i følgende eksempel: En gruppe foreldre er utilfredse med den statlige undervisningen. I Holland har den statlige undervisning nådd et så lavt nivå at mange foreldre gjør opprør. De går selv igang for å skape noe bedre. En slik foreldregruppe møtes fordi man ikke lenger vil ha det gamle, og fordi man vil skape noe bedre, noe alternativt. I Holland har man dette kollektive begrep "alternativt", men det er et meget vagt begrep. Det betyr "annerledes", det tar bare avstand fra det gamle. Disse foreldrene oppdaget den muligheten som nettopp finnes i Holland, nemlig at hvis man har tilstrekkelig mange underskrifter, kan man etablere en skole. Da har staten plikt til å yte tilskudd til den. Juridisk sett kan man på den måten uten forsinkelse starte en skole. Men når det hele er blir en realitet, når man skal skaffe lærere, utstyr, bestemme forholdet mellom ledelse og lærere, så viser det seg at det i denne kretsen råder mange delte meninger om hva "alternativt" egentlig er for noe. Noen tolker det som "demokratisering". Det vil si at alle foreldre, og selv skoleelever etter en viss alder, skal ha medbestemmelse i alle spørsmål. For andre er alternativet kanskje en Montessorimodell. Andre igjen snakker eventuelt om Jenaplanen, også en skolemodell. Begrepet "ikke-autoritær" forekommer også. Det finnes en hel bevegelse av "ikke-autoriteter". Barna må få avregere fritt, selv om de vil kaste viskelær i klasserommet. De kan gjøre hva som helst, for hvis man gripr inn er man en autoritet, og det - sier denne retningen - er roten til alt ondt.

I denne foreldrekretsen finnes det også noen som vil grunnlegge en Steinerskole. Naturligvis drøftet initiativtakerne til å begynne med alle disse forestillinger om ulike skoleformer. Men det ble hurtig mange praktiske detaljer å ta stilling til, slik som forvaltningsspørsmål, tilskuddsspørsmål osv. De hadde knapt tid til å snakke om hva de egentlig ville. Det verste er dersom disse diskusjonene først kommer igang når skolen for alvor er startet. For spørsmålet er: Kan alle disse ulike strømmene forenes? Det finnes mennesker i en slik gruppe som sier: "Vi må jo være tolerante. Alle disse ulike strømninger har sin berettigelse. Man kan til og med ta det gode fra hver retning! Kanskje religionsundervisningen fra Steinerskolen, og også det kunstneriske som de arbeider med der, for det er jo så hyggelig. Og fra Montessori-undervisningen kan vi ta barnas egenaktivitet osv.. På den måten kan vi jo kombinere det alt sammen, sier de "tolerante", de "kompromissvennlige". Spørsmålet er om det er fruktbart. Det finnes faktisk mange eksempler på at man forsøkte å gå denne veien uten at det lyktes.

De støter her på et prinsipp som Rudolf Steiner formulerte da man snakket om den sosiale tregrening og om åndslivets frihet. Han snakket om at det er i det åndelige liv at konkurransen hører hjemme, ikke i næringslivet. I næringslivet oppstår gjensidig avhengighet gjennom arbeidsdelingen - Der kan bare broderskapet være ledemotivet. I det åndelige liv forekommer ingen arbeidsdeling. Der må de mest ulike åndelige retninger ha mulighet til å vise sin identitet. De skal ikke skjule sin identitetsforskjell gjennom kompromisser. Samfunnet skal være slik innrettet at Steinerskolene får mulighet til å få idéene

virkeliggjort med lærere som virkelig vil ha en slik skoleform, og for foreldre som også vil ha en slik skoleform til sine barn. På samme måten skal en annen skole ha mulighet for etter beste evne å utforme en Montessori-skole. Og ved siden av disse bør det finnes en ikke-autoritær skole, som arbeider ut fra sine prinsipper slik at man blir oppmerksom på denne skoleformens muligheter. Og kanskje også en skole som helt baserer seg på indiske/østlige metoder.

Hver skole kan så arbeide så fruktbart som mulig med sine prinsipper. Det er misforstått toleranse hvis man sier: Vi vil jo alle forbedre undervisningen, la oss lage en blandet salat av det hele. Resultatet blir et kjedelig kompromiss med store interne stridigheter. Så langt beskrivelsen av splittelsesdragen som døyver fornuften og blander de mest ulike initiativer og impulser. Og bevisstheten våkner først når skolen allerede er blitt til virkelighet.

Samme situasjon har vi sett i forbindelse med helsesenteret i Holland, hvor det i et og samme institutt var brakt akupunktur, homøopati, allopati, bioenergetikk, antroposofisk medisin osv. sammen i en herlighet. I det åndelige liv dreier det seg om å skape slike former som gjør at enhver åndelig strømning kan gi uttrykk for sin egenart. Det er splittelsesdragen som ødelegger slike initiativer innenfra, ved å blande de mest ulike åndelige strømninger på en ufruktbar måte.

Men hvis man går klar av denne dragen, så er det straks en annen som venter. Det er dogmatikeren, sekteristen. Den dragen er det grunn til å vende tilbake til. Men først går vi et skritt videre.

5. NARCISSUSDRAGEN

Narcissus var en pen yngling i den greske mytologi, som speilet seg i en kilde og ble forelsket i sitt eget speilbilde. En gruppe mennesker kan på samme måten forelske seg i sine egne idéer. Man kan faktisk bli helt henført av sin egen idé. Sammen med denne henførelsen kan også følge en sterk følelse av ansvar for idéen. Man sier til seg selv - eller tenker: "Det er jo helt klart at verden venter på oss, på vår idé. Vi skal gjøre verden lykkelig med den." Man kan være helt oppfylt av idéer, det være seg tregreningsideer, marxistiske idéer e.l. Man lever da så sterkt med disse idéene, og brenner så mye etter å realisere dem at man ikke lenger har syn for virkeligheten. Goethe sa engang: "Øyet skal ikke ha begjær". For hvis vi kombinerer bevisstgjøring med begjærskrefter, så ser vi bare våre egne forestillinger, og vårt eget begjær. En fabrikkier som lager sko, har et stort begjær etter å selge skoene. Kaster han nå et blikk ut i verden, blir han forbauset over å se at behovet for sko overalt er så stort. Spørsmålet er: Ser han virkelig dette behovet, eller ser han bare speilbildet av sitt eget begjær? Slik er det også med idéaler, med idéelle forestillinger. De kan være aldri så pene og sanne. Så snart de fylles med begjær, selv om disse er "høye idéaler", begynner man å bli blind for virkeligheten. Begjær tilslører bevisstgjøringen. Slike

initiativtakere ser som regel ikke at den motstanden de møter, beror på at deres idé ikke stemmer med virkeligheten. Dette fører til at de setter enda mer kraft, innsats og henvendelse bak sine idéer. Dette kan utvikle seg til en viss fanatisme, et ønske om å misjonere. Hvis mennesker er helt fikserte av en idé, og ikke lenger har øye for virkeligheten, kan slike prosesser til og med også lede til fysiske sykdomstilstander. Dermed angripes de av en enda kraftigere indre krampetilstand, et ennå mer ladet spenningsfelt mellom idé og virkelighet. - Jeg går nå videre til en liten drage.

6. PROJISERINGSDRAGEN

Når man vil virkeliggjøre et initiativ, må man også ha evnen til å utføre det. Man kan ha idéen helt klart for seg. Spørsmålet er bare om man også har evnen til å realisere den. Her kan det dreie seg om sosiale, finansielle, fagmessige - pedagogiske eller medisinske -

organisatoriske, juridiske ferdigheter etc. Det er ofte slik med et initiativ at selv om man begynner uten de nødvendige ferdigheter, så kan man skaffe seg dem etterhvert. Mennesker kan vokse med en oppgave. Dette skjer imidlertid ikke av seg selv, man må selv hjelpe til av all sin kraft. Hvis en initiativgruppe ikke har visse ferdigheter, må den ikke vente med å oppsøke ekspertise.

Men visse ferdigheter må den selv utvikle. For det er nå engang en lov at en forandring i ytterverdenen må motsvares av en forandring i den enkeltes indre verden, - av en indre skoleringsvei. Man kan aldri regne med at noe endres ute i det sosiale liv, hvis det ikke også skjer en indre utvikling. Utviklingsprosessen utenfor må alltid motsvares av en indre skoleringsvei.

Hvis man ikke klart innser dette, og tror at man mer eller mindre kan forbli den samme og allikevel sette en utvikling igang utenfor, så forstår man ikke at problemer i forbindelse med å virkeliggjøre dette initiativet, henger sammen med ens egen utilstrekkelighet. Projiseringsdragen lurar en til alltid å projisere disse problemene til et annet plan. Hvis noe ikke lykkes eller går galt, så er det myndighetene, foreldrene eller mangelen på penger osv. som har skylden. Man bruker gjerne unnskyldningen: "De har endret planleggingen". Alt projiseres utad. Man venter lengst mulig med å søke i seg selv, med å spørre om man virkelig var kompetent til å virkeliggjøre dette initiativet.

ANDRE FOREDRAG.

Vi snakket i går om at ordene "sosialt initiativ" inneholder et merkelig paradoks: På den ene siden er man meget sterkt personlig engasjert og aktiv, og på den andre siden forsøker man å handle uegennyttig med utgangspunkt i andres behov. Hvis vi overvinner denne motsetningen, kan vi ta et lite skritt i retning mot friheten. Vi kan derved få en følelse av helt og holdent å være oss selv, og allikevel leve med i det sosiale. Ettersom dette er så vanskelig, behøver vi motstand.

I går begynte vi med å beskrive disse motstands-kreftene. Vi snakket om drager som forsøker å sluke de nyfødte initiativbarna. Selv når initiativbarna er vokst opp, er dragene stadig aktive på sin måte. Vi snakket i går om seks ulike drager. I dag skal vi behandle enda en slik gruppe. Senere skal vi forsøke å sette dem sammen.

7. DEN SEKTERISKE DRAGEN

Initiativ som oppstår fra en åndelig inspirasjon, vil skape sin egen identitet. Vi snakket i går om at dette er mulig i de mest ulike åndelige retninger, for eksempel pedagogikk. Den sekteriske dragen forsøker nå å projisere dette faktum utad. Det vil si at hvis et initiativ

f. eks. har antroposofisk bakgrunn så stilles det bare til rådighet for en begrenset gruppe. Det vil si for en antroposofisk elite. Når den sekteriske dragen utfolder seg, fører det til at man betrakter Steinerskoler som skoler for barn av antroposofere, eller at man betrakter biodynamisk landbruk som noe som produserer mat til antroposofere. En antroposofisk bokhandel blir så en slags "klubbforretning". Den sekteriske dragen oppstår ikke bare innenfra, men også utenfra. Man ser den på den ene siden virksom hos initiativtakere som egentlig bare anser sjelevenner som verdige for sin sak. De vil så vidt mulig reservere denne fine saken utelukkende for sjelevennene.

Men man ser også den samme dragen virke utenfra, nemlig gjennom at ytterverdenen, samfunnet, tvinger et slikt initiativ inn i et hjørne. Så sier folk: "Steinerskolene er egentlig noen merkelige skoler. Antroposofene oppretter dem for sine egne barn!" Og biodynamisk landbruk anses for å være kosmisk hokuspokus. Antroposofene kan bruke avlingen til sin egen ernæring.

Hvordan denne dragen virker utenfra, opplevde vi meget tydelig da vår bank skulle grunnlegges. Vi hadde kontakt med den hollandske riksbank som gir tillatelse til å etablere nye banker. Det er ikke så lett å oppfylle vilkårene for en offisiell godkjenning. Så sa vedkommende i den hollandske riksbank: "Hvorfor går dere Triodos-mennesker denne møysommelige veien? Det finnes en meget enklere vei. Dere kan danne en lukket forening, så kan dere være bank for antroposofere." Så sa vi nei, det vil vi ikke. Vi vil være bank for alle mennesker som er interessert i slik en bank. Vi vil forvalte penger på en ny måte, og alle som er interessert i det skal ha mulighet for å delta. Enten ved å sette inn sine

sparepenger, eller ved å søke om lån. Deretter måtte vi gå den møysommelige veien, og to år etter fikk vi vår tillatelse.

Her bør man legge merke til en grunnleggende polaritet i den sosiale tregrening: De som har initiativet skal kunne utvikle det helt på antroposofisk grunn. Det er antroposofien de har forbundet seg med. Men utad skal de være helt broderlig åpne. Den sekteriske dragen forsøker å isolere dem mot ytterverdenen, og gir på den måten et slikt initiativ en sekterisk karakter.

8. PARASITTDRAGEN

Der finnes mange mennesker i våre dager som reagerer mot at arbeidsplassene ikke gir en mulighet for utvikling. Der er man bare et lite tannhjul i en maskin, og man føler at man ikke lenger kan finne seg selv. Man vil utvikle seg, man vil oppleve noe i arbeidet, man vil skape fellesskap osv. Slike mennesker kan for eksempel forledes til å utnytte et sosialt orientert prosjekt til å utvikle seg selv. De vil skape fellesskap og tyr så til en aktivitet for å nå sitt mål. De åpner for eksempel en butikk.

Men en butikk krever at man virkelig står til tjeneste. Man skal tilby produkter, og det på en ganske bestemt måte. En slik butikk skal også oppfylle visse rasjonelle krav. Hva skjer hvis menneskene i butikken bare er interessert i sin egen utvikling, og deres egne opplevelser i arbeidet kommer i første rekke? Det kan hende at butikken en dag åpner en time senere. Butikkens innehavere var nettopp igang med en interessant gruppedynamisk samtale som de ville avslutte.

Kundene måtte derfor vente. Slik kunne man se at arbeidet for andre egentlig bare var et middel til å nå målet, og at den personlige utvikling kom i første rekke. Jeg kjenner et eksempel hvor en gruppe mennesker ville gå en sosial skoleringsvei og grunnla en skole for å få et objekt å øve seg på. Denne skolen har ennå 20 år etter, arrener fra det falske motivet for grunnleggelsen.

Parasitt dragen gjør næringslivet, serviceyrkene og tjenesteytelsene til et middel for personlig utvikling.

9. EKSPANSJONSDRAGEN

- Eller "stressdragen".

Denne dragen egner seg til å påskynde inkarnasjonsprosessen. Vi vet at et foster bruker ni måneder på å bli full-endt. På samme måten behøver et initiativ også en viss tid til å modnes. Denne modningstiden er nødvendig, f. eks. for at en initiativgruppe skal kunne konstituere seg som gruppe. Da kan den arbeide seg frem til en klarhet og substans om hva den egentlig vil. Slik kan gruppen holde stand når den står overfor stormen fra ytterverdenen. Denne modningstiden er også nødvendig for å undersøke hvilke behov som virkelig foreligger i omverdenen. Det finnes en

risiko for at initiativet kommer for tidlig og derfor blir umodent.

Denne dragen kan komme fra to ulike sider, innenfra og utenfra. Innenfra kommer den for det meste fordi initiativtakerne ikke kan vente med å realisere sine idéer. Utenfra kommer den oftest maskert som muligheten til å få et hus, eller en gård eller egnede lokaler. En gruppe arbeider f.eks. med tanken på å lage en barnehage. Man vet med seg selv at initiativet ennå ikke er fullt modent, men plutselig kommer det et tilbud om et hus eller et rom. Det er gunstig beliggende, det er billig, det er akkurat hva man har bruk for! "Friskt mot, kjøp med det samme. Et slikt tilbud kommer aldri igjen".

Det er merkelig hvordan en eiendom eller et lokale kan gjøre mennesker fanatiske og svekke deres dømmekraft. Man setter straks igang med å innrede bygningen, eller man bygger den om. Spesielt begrensende for dømmekraften virker en slik eiendom hvis man også har mennesker med forkjærlighet for arkitektur med i gruppen. Så identifiserer disse mennesker seg i den grad med lokalet at beslutningen om ikke å kjøpe eller leie eller la saken stå i bero blir en pinefull affære.

Denne dragen kan komme utenfra på en annen måte, spesielt når man skal etablere skoler i Holland. Som jeg allerede har sagt er grunnskolens undervisning blitt så elendig at en masse foreldre ser seg om etter bedre undervisning til sine barn.

Det behøver bare å være en liten gruppe mennesker et sted som kommer på den idé å lage en Steinerskole, og straks har de tilstrekkelig mange underskrifter og kan formelt sett begynne. Nettopp dette kan føre til helt uforsvarlige førtidsfødsler. Flere år senere har man følelsen av at skolen stadig ikke har en substans, og at den ikke arbeider godt nok med Steinerskoleundervisning. Beslutningen om etableringen var forhastet.

Slik er ekspansjonsdragen. Den forsøker å la et initiativ vokse ihjel ved å la det vokse for hurtig og gjennom kvantitet skade kvaliteten.

1 0. AUTONOMIDRAGEN

Man vil gjerne være uavhengig. Man vil lage ting i egen regi, og man vil så vidt mulig unngå å spørre andre mennesker. Spørsmålene, særlig i begynnelsesfasen, dreier seg egentlig alltid om penger. Man har idéer og mennesker som vil være med, men pengene mangler. Jeg sa i går at det ligger i sakens natur at nye initiativer bare får en riktig startmulighet ved hjelp av frivillige bidrag. Bidragene forteller i hvilken grad et initiativ er ønsket. Og ettersom det er frie bidrag, er man ikke det spor forpliktet til å yte noe spesielt.

Autonomidragen innpoder oss: Man skal ikke tigge gaver, man skal ikke gjøre seg avhengig av at en eller annen gir gaver, man skal helst kunne klare seg selv. Dette betyr f.eks. at en slik initiativgruppe må søke alminnelige banklån for å få midler til sin virksomhet. Man søker lånepenger, i beste fall til lave renter. Men lånepenger betyr at man hver måned må betale noe tilbake, og at man må

betale renter. Det finnes i og for seg intet å innvende mot det, men spørsmålet er om denne finansieringsmåte er egnet i begynnelsesfasen av et initiativ. Man belaster initiativet åndelig med prestasjonstvang på et alt for tidlig stadium, og materielt med forpliktelser til å betale avdrag. Jeg har sett ulike initiativ bli ødelagt av den grunn. For eksempel en gruppe som ville starte en restaurant hvor man kunne få økologisk mat og drikke. Man hadde tenkt seg at denne restauranten skulle kunne lønne seg innen et år. På papiret kan man jo kalkulere: "Så mange måltider, så mange utgifter og så mange inntekter. Da har vi nok til våre månedlige avdrag." Men man tok overhodet ikke hensyn til at det tar sin tid innen en restaurant blir en livsrealitet på stedet. Det tar også tid før folk finner veien til den før man vet hvem man kan møte der og hvordan kvaliteten på maten er, og hvor lang tid det tar før kaféen er alminnelig kjent. Denne innledende perioden kan man bare klare med gave-penger. Autonomidragen sier at man fra begynnelsen autonomt skal klare alle disse byrder selv. Dermed belastes et barn med alt for stor byrde.

11. TILPASNINGSDRAGEN ELLER ROUTINE-DRAGEN

En gruppe mennesker har fine tanker. De har også konstatert at et behov foreligger og går igang. Men nå begynner ytterverdenens seiglivede realitet å virke. Det viser seg at det finnes undervisningslover som foreskriver de mest umulige ting, f. eks. hvor mange kvadratmeter vindu det skal være for hvert barn. Det viser seg dessuten at de lokale skattemyndigheter stiller meget nøye krav til bokføringen. Ytterligere at man, over et visst antall medarbeidere, skal ha en bedriftsforsamling, en slags påbudt demokratisering. Det finnes også forskrifter om hvordan man skal offentliggjøre initiativet for omverdenen. Hvis man vil grunnlegge en forening, så oppdager man at de mest umulige paragrafer må være med i vedtekt-ene. Man støter på realiteter i alle hjørner. Og overalt oppstår spørsmålet: skal vi tilpasse oss ? Skal vi i hemmelighet gjøre som vi vil ? Eller skal vi våge å gå inn i en virkelig konfrontasjon? Tilpasningsdragen sier til oss ved hvert skritt: "Tilpass dere bare. Denne kampen med myndighetene tar en masse tid og krefter. Det er ikke umaken verd, det finnes viktigere ting." Man beslutter derfor å tilpasse seg. Denne prosessen skjer alltid med meget små skritt: etter "salamimetoden". Slik het det i Holland under krigen, hvor man skar en salami i meget tynne skiver. Den tyske krigsmakten forsøkte skritt for skritt å kvele oss med påbud. For hvert påbud kom spørsmålet: Er det bryet verd å nekte å adlyde dette påbudet som f. eks., å innlevere sin radio. Skal man gå under jorden p.g.a. slike småting, eller risikere sin eksistens ? Hvert skritt var så lite at man tenkte, nåja så la oss tilpasse oss. Etter tre-fire år så man seg tilbake, og med forskrekkelse så man

hvor langt man var kommet. På samme måten virker tilpasningsdragen. Etter to-tre år sier initiativgruppen til seg selv: Hva er egentlig det nye i vårt initiativ? Vi har tilpasset oss både her og der. Og gnisten, det opprinnelige initiativet, er egentlig borte. Begeistringen er forsvunnet. Vi er kommet inn i en ren rutine.

1 2. SOLODRAGEN

I mange initiativer er pioneren den største fare for barnet. Fra mytologien kjenner vi det gamle bilde hvor faren spiser sitt eget barn. Hva betyr det ? Det betyr at et menneske, eller en gruppe, i den grad idéntifiserer seg med sitt initiativ at det nesten blir umulig for andre mennesker virkelig å delta. Pioneren kan knapt forestille seg at også andre mennesker kan ta et ansvar. Selv når initiativet har vokst seg så stort at andre mennesker skal ansettes, og selv tilbyr seg, er pioneren stadig med overalt. Vedkommende tar beslutninger og peker ut retningen. Da oppstår faren for at virkelig egnede personer til slutt forlater initiativet, fordi de har en følelse av at de egentlig ikke får lov å delta. Mens pioneren stadig er personlig nærværende, merkes det ikke så tydelig. I begynnelsen skal pioneren også ha muligheten for å bære sin inspirasjon frem. Solodragen setter først igang for alvor når pioneren er usynlig, og når pioneren overalt har sine venner i det hele, mennesker som på en eller annen måte står i gjeld til ham. Eller at det er en pionerfamilie, og man overalt finner en nevø eller niese. Man har da til stadighet en følelse av at det finnes en kjerne som behersker saker og ting. Det har nok skjedd mer enn en gang at et slikt initiativ er gått under med pioneren selv.

Hermed har vi beskrevet en serie på tolv drager. Det finnes sikkert enda flere. Det finnes også alle mulige kombinasjoner. Det må imidlertid være nok med de nevnte.

La oss nå betrakte helheten. Noen har kanskje allerede oppdaget at visse drager har noe med hverandre å gjøre. Hver drage har i sin utfoldelse en komplementærdrage. Hvis vi hadde bedre tid, ville det være et fint gruppearbeid å finne de ulike komplementære dragene. Men ettersom kurset går mot sin slutt, vil jeg lage en kort sammenfatning.

Jeg vil nå snakke om dragene i grupper som er inndelt i par, slik at den ene dragen i hvert par trekker utover, og den andre innover:

Det første par:

SUBSIDIERINGSDRAGEN OG AUTONOMIDRAGEN

Dere husker at subsidieringsdragen medfører faren for at man blir helt avhengig av statlige tilskudd, eller av å arve en slektning. Faren er altså at man får penger

alt for lett. Man kan nesten si at barnet kommer alt for lett til verden. Autonomidragen derimot vil lokke en til overhodet ikke å ta mot noe utenfra. Man vil fra begynnelsen av ordne saken så den er selvhjulpen. F.eks. restauranten som fra første dag skulle være rentabel, og ikke ville ha gaver. Det motsatte bildet av å fødes uten besvær, er å fødes med en gjeldsbyrde. Det andre par:

PROJISERINGDRAGEN OG PARASITTDRAGEN

Du husker sikkert projiseringsdragen, hvor mennesker ikke er vitende om at man bare kan gjennomføre sosiale forandringer hvis man samtidig forandrer på seg selv. Hvis problemer oppstår på grunn av at vennene ikke utvikler sine ferdigheter, så projiseres dette. Skylden plasseres andre steder. Parasittdragen beskrev vi omvendt. Det finnes mennesker som er så oppfylt av tanken om å utvikle seg selv at de bruker et stykke ytterverden som forsøksobjekt. Projiseringsdragen er helt rettet inn mot initiativet, og bryr seg ikke om å utvikle den enkeltes egenskaper. Parasittdragen er fullt beskjeftiget med sin egen utvikling. Det faktum at kund-ene må vente en time mens butikken er lukket på grunn av diskusjoner, bekymrer ham ikke.

Det tredje par:

DEN FJERNSTYRTE DRAGEN OG SOLODRAGEN

Solodragen medfører at et menneske eller en liten gruppe beholder hele det sosiale initiativ for seg selv. Den er seg selv nok, slik at det til sist ikke er plass til andre. Den fjernstyrte dragen gjør det motsatte. Den løsner seg meget hurtig fra initiativet og gir god plass så andre kan fullføre det. Men den er stadig sterkt enga-sjert i det og griper inn her og der. I det ene tilfellet med solodragen er den bærende impuls og de bærende personer, helt sammensmeltet. I det andre tilfellet med en fjernstyrt drage, føres de på en ufruktbar måte fra hverandre. Som jeg sa i går, kan dette også føre til at en skole fjern-administreres.

Det fjerde par:

ORGANISASJONSDRAGEN OG EKSPANSJONSDRAGEN

Organisasjonsdragen beskrev vi som en situasjon hvor formen gjør vold på livet. Man har ingen tillit til selve livsprosessene. Man tror ikke at elver kan grave sine egne elveleier. Organisasjonsdragen har ingen tillit, og skaper former fra begynnelse til slutt: lovforordninger, organisasjonsformer, prosedyrer,

oppgavefordelinger osv. Ekspansjonsdragen viser en annen fare: En overflod av liv. Saken vokser og vokser og risikerer å gå under i kaos. Det finnes overhodet ingen avtaler, ingen struktur, ingen lovlige rammer. Allting vokser for hurtig og for formløst. Vi vet at livet behøver balansen mellom bevegelse og form. Denne likevekt angripes fra begge sider. For mye form dreper livet, men livet kan også gjøres så formløst at ingen ånd lenger kan leve i det, -iallfall ikke en god en.

Det femte par:

NARCISSUSDRAGEN OG TILPASNINGSDRAGEN

Narcissusdragen beskrev vi som en situasjon, hvor idéene og idéalet lever på en slik måte i en gruppe at gruppen forelsker seg i dem og ikke lenger er oppmerksom på virkeligheten. Jeg snakket om at når det råder et alt for sterkt begjær etter å virkeliggjøre idéalet, så kan man ikke lenger være sikker på hvorvidt det virkelig er ønsket, og om ytterverdenen kan ta mot det. Hos tilpasningsdragen begynner virkeligheten å virke så kraftig at de opprinnelige idéer går tapt. De utraderes langsomt litt etter litt. Selv her har de en variant av samme polaritet, mellom det som virker alt for sterkt utad, og det som går for sterkt inn i seg selv.

Det sjette par:

SPLITTELSESDRAGEN OG DEN SEKTERISKE DRAGEN

Splittelsesdragen setter sammen det som i en initiativgruppe egentlig ikke kan arbeide sammen. Den sekteriske dragen innskrenker det som skulle være for de mange til en liten gruppe. Jeg snakket i går om at det ikke går an å føre sammen mennesker som tenker på pedagogikk ut fra helt ulike utgangspunkter og på grunnlag av helt ulike menneskebilder, f. eks. til vellykket grunnleggelse av en skole. Naturligvis kan disse mennesker møtes både på et menneskelig og på et vitenskapelig plan. Man kan ha interesse for hverandre, man kan også være åpen for å ville lære noe av hverandre. Men dette er noe annet enn å ha en felles arbeidsoppgave og å tvinges til å prestere noe sammen. Det å yte noe sammen, blir mest fruktbart hvis mennesker kan finne hverandre i frihet. F. eks. når pasienten kan besøke en lege, eller foreldrene kan velge en skole som de har tillit til. Men da må det imidlertid ikke være snakk om noen grå gjennomsnittsinitiativer, det skal være mange farger i det åndelige liv. Såvel i religionen som i vitenskapen, såvel i kunsten som i pedagogikken og i helseverdenen. Alt dette er åndelig liv. Der skal de mest ulike initiativ kunne

blomstre.

I næringslivet har man å gjøre med et annet prinsipp. Der virker broderskapet. Man må virkelig interessere seg for menneskers behov. Det gjelder også for elevene i en skole. En skole skal åpne dørene for alle som har behov for denne skolen.

Begge disse dragene forårsaker egentlig at disse prinsippene blir snudd opp ned. Den ene forsøker å realisere en slags broderskap i det åndelige liv ved å si:

“I denne skole må dere arbeide sammen som brødre på grunnlag av de mest ulike retninger”. Men dette kan bare bremse initiativet.

Den andre dragen sier: dere skal beholde fruktene for dere selv og la være med å bruke dem til gagn for alle de som vil ha dem. I og med dette, er vi kommet inn på tregreningsens grunnleggende prinsipper. Jeg har merket på spørsmålene som ble stilt i gruppene angående disse to drager at det kanskje ikke var helt av veien å behandle tregreningen inngående i en hel uke.

Vi har nå snakket om alle dragene. Hvis vi betrakter listen enda en gang, så ser vi på den venstre siden en samling av drager som i alt for høy grad slipper ytterverdenen inn, og hvor den innadrettede orienteringen savnes. Den er nødvendig for at noe skal kunne modnes, og for at noe skal kunne få sin identitet. På høyre siden ser vi dragene som forleder en gruppe til å isolere seg og til å leve meget intensivt i sine egne idéer, og å ta alt for lite kontakt med ytterverdenen.

Alt for stor åpenhet

Subsidiering
Projisering
Fjernstyring
Ekspansjon
Tilpasning
Splittelse

Alt for stor lukkethet

1. par Autonomi
2. par Parasitt
3. par Solo
4. par Organisasjon
5. par Narcissus
6. par Sekterisme

TREDJE FOREDRAG

I går forsøkte vi å få litt orden på dragefamilien . Vi fikk vite at de så å si er parvis komplementære. Jeg tror det er viktig ennå en gang å presisere disse polariteter. De er alle metamorfoser av en "urpolaritet". Man kan kalle den innad - utad, men man kan også kalle den ånd - materie. Det er viktig å gjennomskue i hvilken drage og i hvilken maskering og i hvilken metamorfose denne urpolaritet opptrer. Jeg vil derfor ennå en gang analysere disse seks polariteter og forsøke å finne begreper som definerer dem. Men så ber jeg Dem inntrengende om ikke å oppfatte alt dette som dogmatikk. Dragene har empirisk grunn. Jeg har forsøkt å få noenlunde orden på dem.

Jeg forsøker nå nølende å finne begreper som kan definere polaritetene. Alt dette er under utvikling. De må selv medvirke til at begrepene forblir bevegelige.

La oss betrakte det første dragepar: Subsidiæringsdragen og autonomidragen.

Hvilken polaritet gir de uttrykk for?

I det sosiale skal man alltid stille spørsmålet: I hvilket omfang bæres jeg av omgivelsene, og i hvilket omfang har jeg en slik selvtillit at jeg kan være med på å bære omgivelsene? Et lite barn er helt avhengig av sine omgivelser. Etterhvert blir mennesket selvstendig og senere kan det bære ansvaret for andre. Hvis man nå ser dette ut fra et økonomisk synspunkt, så kan man si: Åndslivet må alltid økonomisk bæres oppe av omgivelsene, og et næringsliv som gir overskudd har mulighet til å finansiere åndslivet. Det interessante ved denne polaritet er at man også kan snu den. Næringslivet er helt avhengig av inspirasjonen fra åndslivet. Det skal stadig ta mot hva mennesker gir av ferdigheter og av initiativ. Åndelig sett har det kulturelle livet alltid overskudd. Det utvikles anlegg og ferdigheter som kan gis videre. Så i spørsmålet om denne polariteten, vil jeg gjerne si at det innebærer at omgivelsene på den ene siden bæres av den, og på den andre siden bærer den oppe.

La oss nå gå videre til den neste polariteten, organisasjons-dragen og ekspansjonsdragen. I denne dualisme av organisasjon og ekspansjon, kan vi se en klassisk polaritet mellom form og bevegelse. Alt liv inneholder bevegelse, men behøver også en form. Det kan være en form i tiden, f. eks. en rytme.

Rytmen er bevegelse og form. I innåndingens og utåndingens rytme finnes det alltid bevegelse, men også en bestemt tidsform. Formen kan imidlertid også være en ytre foreteelse,

f. eks. en organisasjonsform. Det sentrale spørsmålet er da: I hvilken utstrekning tjener formen bevegelsen? Og når man overlater livet til seg selv er spørsmålet: I hvilket omfang har bevegelsen skapt seg egne former? Eller: I hvilket omfang skal vi kanskje hjelpe den?

Neste polaritet er mellom solodragen og fjernstyringsdragen. I de eksemplene jeg nevnte, var begge disse dragene på en viss måte utvisket eller var blitt gode venner.

I virkeligheten er det ofte slik at de samarbeider. Men hvilket urbilde motsvarer deres polaritet? Hvordan fremtrer ute - inne polaritetene her?

Jeg vil beskrive dem som grunnleggerens og medarbeiderens polaritet. Et initiativ har alltid en initiativtaker, en inspirert gruppe som vil noe, og som tør realisere idéene.

Nå kommer motbevegelsen fra ytterverdenen. Et slikt initiativ trekker mange mennesker til seg som enten har lyst til å medvirke, eller som vil bli med av andre grunner. Den ene bevegelsen stammer direkte fra initiativ-kraften.

Motbevegelsen ligger i det at de andre vil delta. I vårt eksempel så vi begge ytterlighetene. På den ene siden at initiativgruppen ikke tillater at andre kommer til; de skubbes ganske enkelt vekk. På den andre siden at de som kommer

utenfra og vil delta, skubber initiativet vekk . I Holland skjer dette ofte gjennom en misforstått demokratisering. Demokrati, likhet og medbestemmelse lever meget sterkt som savn hos menneskene. Men man forstår ofte ikke hvor demokratiet er egnet, og hvordan man skal håndtere det.

Her er et eksempel som kan kaste lys over dette: En liten gruppe foreldre har i 2-3 år arbeidet intensivt med å etablere en skole. Når skolen så begynner, kommer en gruppe foreldre utenfra og plasserer sine barn i skolen. De forventer nå å ha full medbestemmelse og rett til å delta i alle beslutninger. En slik gruppe kan da bli høyst opprørt over at initiativgruppen stadig vil bære et visst ansvar for selve initiativet. Det har forekommet mange tilfeller at initiativet gjennom en slik demokratisering er blitt blekt og fargeløst på meget kort tid.

Neste polaritet gjelder projiseringsdragen og parasitt-dragen. I første tilfelle har menneskene engasjerte seg intensivt i initiativet, men har ikke oppdaget at de har vanskelig for sin egen utviklingsvei. I det andre tilfelle med butikken - begav menneskene seg meget energisk til den personlige utvikling, og gav egentlig ikke ytter-verdenen mye. I vårt rådgivningsarbeid kaller vi denne polaritet for polariteten mellom innlæringsprosesser og organisasjonsprosesser. Men her vil jeg heller kalle den "å ofre seg" og "å utvikle seg". Hvis man ikke utvikler noe, kan man heller ikke gi noe vekk .

Den nest siste polariteten gjelder splittelsesdragen og den sekteriske dragen. I det siste tilfelle beholder man ganske enkelt fruktene av arbeidet for seg selv, og man gir ikke noe fra seg. I det første tilfellet ble det ikke virkelig mulig å skape en sann identitet. Det fantes ulike direkte motarbeidende grupperinger innenfor initiativgruppen, og derigjennom kunne initiativet ikke utvikle seg på den riktige måten i sin egenart. Derfor vil jeg heller døpe denne polariteten om til sosialitet og identitet, -å isolere seg for å finne sin egen identitet, og å åpne seg helt for å tilfredsstille menneskenes behov. Ikke bare en liten privilegert gruppes behov, men alle menneskers behov.

Den siste polariteten er mellom tilpasningsdragen og Narcissus-dragen. Vi er tilbake ved den samme urpolaritet, men med en annen forkledning. Hos Narcissusdragen er vennene sterkt opptatt av fremtiden. De snakker bestandig om forestillingene og om hvordan alt skal se ut. De føler idéen meget sterkt inne i seg. Men det er bare bilder med fremtidskarakter som har interesse. Omkring dem finnes en verden som er oppstått av fortiden, hvor man arbeider med sosiale former som har sin opprinnelse langt tilbake i Romerriket, eller har sin røtter i Egypt. Hele fortiden lever stadig i nåtiden. Det er en realitet, men man skal gjennomskue det for at man kan virke på en fruktbar måte. Derfor kan man kort karakterisere denne polaritet med "fremtid/fortid". Utfordringen dreier seg om man kan leve seg intensivt inn i fremtiden med idéet og samtidig med stor interesse betrakte nåtiden som et produkt av det forgangne. Dette som et forsøk på i ord å uttrykke hvordan samme urpolaritet bestandig gir seg andre uttrykk.

Det finns alltid nye nyanser og alltid nye metamorfoser av denne urpolaritet mellom ånd og materie. Når man står midt inne i et sosialt prosjekt, forekommer det meg å være en oppgave å oppdage hvor denne urpolaritet gir seg uttrykk i nettopp dette prosjektet. Svaret på dette spørsmålet kan direkte være høydepunktet på kunnskapsveien.

Vi har talt om kunnskapsveien og om beslutningsveien. På kunnskapsveien forsøker man å samle fakta og iakttagelser, og man forsøker å forstå dem. Jeg tror at kunnskapsveiens kjernespørsmål er: I hvilke polariteter står jeg her? Altså et forsøk på å forstå den realitet man befinner seg i og hva polariteten innebærer. Til dette kan en slik oversikt hjelpe en. Man kan i sitt indre gjennomgå disse ulike polariteter i forbindelse med et pro-sjekt hvor man stadig gjør avveielser. Slik får man en følelse av hvilke krefter som er virksomme. Og hvis man får en følelse av det, så får man også en følelse av de krefter som man står midt inne i. Da vet man også i hvilken retning man skal gå for å gå beslutningsveien. Et av kjernespørsmålene på denne beslutningsveien er: Hvordan kan vi skape likevekt?

Med ordet likevekt som ledemotiv vil jeg lage et sammenfattende bilde av hele samlingen av drager. De kjente drager ekspansjon, fjernstyring, projisering, tilpasning, subsidiering og splittelse vil jeg beskrive som sommerdrager. Om sommeren er man tilbøyelig til helt å gi seg hen til omgivelsene, særlig når man har en sterk kontrast i vinteren, slik som i Europa. Man fortaper seg i omgivelsene, i ytterverdenen og i sanseinntrykkene. De andre dragene, den sekteriske, autonomi, Narcissus, parasitt, solo og organisasjon, er de dragene som forleder menneskene til å være meget selvopptatte med sine idéaler, og med de formene som de har uttenkt. Eller opptatte med hvordan man kan utvikle seg selv. Disse dragene vil jeg kalle vinterdrager. Nettopp om vinteren er man mer innadvendt, og har muligheten for å isolere seg i tankene.

I midten står mennesket, og i dette tilfellet det sosialt tenkende menneske. Jeg vil karakterisere det som ba-lansekunstner. Det forteller at mennesket er et “midten”-vesen. Mennesket er medborger i to verdener. Det har mulighet til å leve helt i den åndelige realiteten, med sine tanker og følelser og vilje. Men det har også mulighet til å leve helt i den fysiske verden gjennom sansene og den konkrete handling,. Mennesket er det vesen i skapelsen som har mulighet til å hevde sin åndelige identitet her i den fysisk verden. Det lever i en åndelig verden og i en fysisk verden. Det kan bære sitt jeg som åndelig vesen i sin kropp.

Steiner, planter og dyr, har også en fysisk kropp her på jorden, men de bærer ikke sin åndelige egenart i den. Dyret, som står mennesket nærmest, har ikke et individuelt jeg som er bevisst nærværende i kroppen.

De hierarkiske vesener over mennesket (f.eks. engler o.a.) har også et

individuelt jeg, men de opptrer ikke i en fysisk kropp på jorden. Mennesket er altså det eneste vesen som har mulighet for å leve i to verdener, fordi det bærer et jeg her på jorden i en kropp.

Denne midte, dette sentrum skal mennesket skape. For når jeg sier at mennesket er et vesen som kan bli fritt, så betyr det egentlig at det skal forbli oppreist i midten. Denne midte er ikke en kjedelig statisk midte. Det er en usedvanlig dramatisk og dynamisk midte. Mennesket kan bare nå sitt mål hvis det virkelig utnytter de to kraftområder som det står i. Slik som linedanseren som ikke holder sin stang horisontalt, men hele tiden lar den svinge til høyre og venstre. Vi behøver krefter til venstre og høyre både for å beholde likevekten og for å komme framover. Slik er det med mennesket, det behøver de kreftene som også kan føre det på avveier. Til tider skal det hellige seg sin egen utvikling, men det skal også virkelig kunne ofre seg. Det skal kunne tillate bevegelse, men det skal også kunne gripe inn med form. Det skal ha mot til, i det riktige øyeblikk, å la seg bære, men når det finnes en anledning, skal det også bære andre. Det må som grunnlegger ikke la initiativet gå fra seg, men allikevel gi plass til flere andre. Det skal kunne tenke langt ut i fremtiden, men på den andre siden helt akseptere realiteten i det som oppnås, Det må kunne fullbyrde initiativet, så det finner sin identitet, men også fritt kunne gi av dets frukter.

Hvert et skritt i en av de to retninger er også farlig. Hos sommerdragene står Ahriman som helt vil binde oss til jorden. Vi skal glemme våre idéaler og helt tilpasse oss de jordiske forhold. Hos vinterdragene står Lucifer. Han vil ha oss til å glemme jorden. Vi skal bare beskeftige oss med oss selv. Begge vil virkeliggjøre det sosiale initiativs forutsagte paradoks på sin måte. Ahriman gjør oss til skinn-sosiale vesener: tilpasset, men uten egen identitet. Lucifer gjør oss til skinn-individuelle vesener: en oppblåst egoisme uten sosiale relasjoner. Men motstandsmaktene kan bare bli virksomme gjennom mennesket selv. Og det lykkes dem bare hvis mennesket ikke behersker sine krefter. Men det kan beherske dem. Det kan tillate seg å lene seg bakover og fremover, oppover og nedover, til venstre og høyre, innad og utad, hvis det har et midtpunkt som holder det.

Hvilken kraft inne i oss kan vi så bygge på ? Hvilken kraft kan vi håpe på holder oss? Det gjør kristus-kraften. Kristus er selv et vesen som kom fra de høyeste åndelige regioner og helt ble menneske. Han erfarte det jordiske liv, selv inn i døden. Han kan hjelpe oss til å forbli i midten og å bli mennesker i midten. I denne ånd snakket Paulus om Kristus; om det andre mennesket i oss, og om betydningen av fellesskap på et åndelig grunnlag. Han snakket om samvittighetens stemme, og om den ytre lovs erstatning gjennom ledelse innenfra.

I dette bilde skapte Rudolf Steiner sitt bilde av menneskehets-representanten. Det er en treskulptur som skulle ha en sentral plass i det første Goetheanum, og skridende menneskene imøte, skulle den skape en midte mellom de luciferiske

og ahrimanske makter.

Historien om hvordan disse artiklene ble til.

I begynnelsen av 70-årene ble det nødvendig å sette nye medarbeidere inn i Triodos-gruppens arbeide og fortelle dem om erfaringene fra rådgivningsarbeidet. Triodos er en organisasjon som hjelper til med å realisere nye initiativer. Rådgivningen gjelder målsetningen, sosiale og juridiske former og finansieringen. Den gangen viste det seg under dette interne utdannelsesarbeidet at spørsmålet: "Hvilke motstandskrefter er virksomme utenfra og innenfra?", var fruktbart når man skulle formidle vesentlige erfaringer fra dette rådgivningsarbeidet.

I desember 1978 organiserte man i Steiner-hallen i London en arbeidskonferanse hvor mennesker som var virksomme i det sosiale i England, kunne møtes på antroposofisk grunn. Forfatteren ble bedt om å bidra med et foredrag med tittelen: "Midwifery of sosial initiatives." Gjennom dette ord "midwifery" oppstod bildet av dragen som, slik som i Johannes Åpenbaring, truet kvinnen som føder et barn.

Våren '79 ble en serie artikler med denne tittel offentliggjort i det hollandske tidsskriftet JONAS. Lesernes reaksjon gjorde at temaet ble videreutviklet. Senere hadde forfatteren mulighet for å behandle temaet i ulike grupper, og stadig kunne det utvikles gjennom nye forberedelser og gjennom tilhørernes spørsmål og kompletteringer: Høsten 1979 i "Center of Sosial Development", hvor folk som arbeider med sosiale initiativ fra ulike kontinenter var samlet, høsten 1980 på et seminar i Gøteborg hvor skandinaver møttes, og siden våren 1981 i Centro Paulus i Sao Paolo. Der var hovedsakelig unge brasilianere samlet. -

Kanskje har temaet under denne utviklingsprosessen nådd en modenhet som gjør det forsvarlig å offentliggjøre dette lille heftet.

LITTERATUR:

E - Engelsk, D - Dansk, N - Norsk, S - Svensk

Rudolf Steiner: Hvordan kan den sjelelige nød i vår tid overvinnes (D) 30 sider.

Rudolf Steiner: Samfunnsøkonomi (D).

Rudolf Steiner: Åndsvidenskapen og det sosiale spørsmål (D) 30 s. Rudolf

Steiner: Frihetens filosofi (N) 200 sider Rudolf Steiner: Kjernepunktene i det

sosiale spørsmål (N) 120 S. " Fremtids samfundet

Rudolf Steiner: De tre funksjoner og systemer (N) 130 sider

Rudolf Steiner: Mellom vest og øst (N), 120 sider Rudolf Steiner: Nordens folk mellom øst og vest (N) 19 sider.

Rudolf Steiner: Sosiale og antisosiale impulser (N)

Rudolf Steiner: Tidens tegn, (N) 21 sider. Rudolf Steiner: Fornyelseskræfter i samhället (S) 60 sider.

Rudolf Steiner: Historiska symptom, (S), 40 sider.

Rudolf Steiner: Avaking to community (E)

Rudolf Steiner: Evolusjon of consciousness (E).

Rudolf Steiner: Threefolding, a sosial alternative (E).

Rudolf Steiner: Inner aspect of the sosial question (E)

Carl Unger: Hva er Antroposofi (D), 24 sider

Hjalmar Hegge: Mennesket og naturen, (N) 166 sider. Bernhard Lievegoed:

Sosiale gestaltninger inom arbetslivet (S) 175 s.